

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 67 Yıl: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 67 Year: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Dot Number:
http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3761

CAMİ MERKEZLİ DİN EĞİTİMİ KAPSAMINDA "CAMİ GENÇLİK BULUŞMALARININ" ÖNEMİ: ÜMRANİYE ÖRNEĞİ

THE IMPORTANCE OF "IN-MOSQUE YOUTH MEETINGS" IN THE CONTEXT OF MOSQUE-CENTERED RELIGIOUS EDUCATION: THE CASE OF ÜMRANİYE

Bekir ÖĞRETİCİ*

Öz

İslam kültür ve medeniyetinin gelişmesinde büyük role sahip olan camiler, İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren, dini, siyasi ve idari faaliyetler sürdürmeleri yanında, eğitim hizmetleri alanında da önemli katkılar sunmuşlardır. Ancak günümüzde sunulan cami hizmetlerine bakıldığında, eğitim fonksiyonlarının vaaz ve hutbelerle sınırlı kaldığı, bu daralan faaliyet alanından da çoğunlukla yetişkin erkek cemaatin yararlandığı, özellikle gençlerin bu hizmetlerden faydalanamadığı görülmektedir. Gençlerin cami eğitim hizmetlerinden faydalanabilmesi adına son yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından "cami gençlik buluşmaları" yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada bu projenin ne olduğu ve neleri kapsadığına ilişkin sorulara cevaplar bulunması amaçlanmıştır. Sonuçta projenin olumlu sonuçlar ortaya koyduğu, projeye dâhil olanların projeyi önemsedikleri, projenin gençlerin gelişimine olumlu katkı sağladığı görülmüştür. Ancak yeni uygulanan bir proje olması hasebiyle de, uygulamada görülen bir takım aksaklıkların giderilmesinde yararlar olacağı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cami, Eğitim, Gençlik, Din Görevlisi.

Abstract

Mosques had a great role in the development of Islamic culture and civilization. Since the early periods of Islam, mosques have not only maintained their religious, political and administrative activities, but also made significant contributions to educational services. However, looking at the mosque services offered today, it should be recognized that educational activities are limited with sermon and khutbah. Furthermore, the potential participants in these reduced activities are male-adult portion of the congregation; and young people do not benefit from these services. In recent years, in-mosque youth meetings have been organized by the Presidency of Religious Affairs, for young people to benefit from mosque education services. In this study, it is aimed to find answers to the questions about what the project is and what it covers. As a result, it was seen that the project produced positive results, the people involved in the project cared about the project and the project contributed positively to the development of young people. However, due to the fact that it is a newly implemented project, it has been concluded that there will be benefits in eliminating a number of problems in practice.

Keywords: Mosque, Education, Youth, Religious Servant.

1. GİRİŞ

Cami, Müslümanların topluca ibadet ettikleri yere verilen isimdir. Toplayan, bir araya getiren mekan demektir. Kur'an-ı Kerim'deki ifadesiyle cami, Allah adının içinde çokça anıldığı, kalplerin huzur bulduğu kutsal bir mekândır (Hac, 22/40; Rad, 13/28). Cami İslam medeniyetinde kurulan ilk müessese ve

* Uzman, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırma Enstitüsü Orta Doğu Sosyolojisi ve Antropolojisi ABD Doktora Öğrencisi -ogreticibekir@hotmail.com

aynı zamanda ilk resmi eğitim kurumudur. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) “Yeryüzü benim için mescid kılındı. Bir Müslüman namaz vakti nerede girerse orada namaz kılar” (Müslim, Mesacid 3) diye buyurduğu halde, Medine’ye gelir gelmez ilk işi mescid/cami inşa etmek olmuştur (Taşgetiren, 2012, 103). Böylelikle Hz. Peygamber (s.a.s.) İslam’ın kurumsallaşmasına camiden başlamış, temelde ibadet etme yeri olan camide icra edilen birçok fonksiyon ile camiye hayatın merkezine koymuştur. Zira Peygamber’in (s.a.s.) mescidi dini, siyasi, idari, sosyal ve eğitsel nitelikli pek çok meselenin çözümünün arandığı yer haline gelmişti. Dolayısıyla mescid bireysel ve sosyal pek çok ihtiyaca cevap veren çok yönlü hizmetler sunan önemli bir kurum olmuştur. Hz. Peygamber döneminde birçok fonksiyon icra eden caminin hedef kitlesinde de, çocuk, genç, yaşlı, kadın, erkek ayrımı gözetmeksizin bütün Müslümanlar yer almıştır.

Camiler günümüzde de Müslümanlar için önemli bir yer, önemli bir kurumdur. Ancak camilerin fonksiyonlarında önemli bir daralma olduğu aşikârdır. Özellikle camilerin eğitim fonksiyonlarının, vaaz ve hutbelerle sınırlı kaldığı ve giderek daraldığı malumdur. Ayrıca günümüzde camide sunulan hizmetlerin hedef kitlesinde de bir daralma mevcuttur. Cami hizmetlerinden büyük ölçüde erkek cemaatin yararlandığı (Yılmaz, 2005, 107-130), kadınların ve gençlerin cami hizmetlerinden yeterince yararlanmadıkları bilinmektedir.

Daralan cami hizmetlerinden yeterince faydalanamayan gençlerin birçok sorunla baş başa oldukları bir gerçektir. Gençlerin bu sorunları aşmalarında tarihsel birikimi ve fonksiyonları gereği camilere önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu sorumlulukların başında da gençlerin cami eğitim hizmetlerinden gereği gibi faydalanmalarını sağlamak gelmektedir.

Gençlerin cami eğitim hizmetlerinden faydalanabilmesi adına son yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından “cami gençlik buluşmaları” yapılmaya başlanmıştır. Ancak bu faaliyetlerin kimler tarafından ve nasıl yapıldığı, amacının ne olduğu, gençlerin dâhilinin nasıl sağlandığı, sunulan hizmetlerin özelliğinin ve karşılaşılan sorunların ne olduğu ile ilgili bir saha çalışması mevcut değildir. Bu çalışmada mevcut bu eksikliği gidermek adına, cami gençlik buluşmalarını yürüten din görevlileri ile görüşerek, din görevlilerinin cami gençlik buluşmalarına ilişkin tutumlarının ne olduğu ve bu faaliyetin gençler üzerinde nasıl bir etki yaptığı, ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1.1. Camilerin Eğitim Fonksiyonları

Kurulduğu günden bu yana camiler bünyesinde pek çok fonksiyonun icra edildiği kurumlar olmuşlardır. Özellikle Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde cami, temelde mabet yeri olması yanında, bir devlet müessesesi haline dönüşmüştür. Zira o dönemde cami, siyasetin merkezi olmuş, kamu işlerinin görüşüldüğü, adalet hizmetlerinin yürütüldüğü, askeri meselelerin tartışıldığı bir yer haline almıştır. Caminin bunların dışında birçok içtimai fonksiyonu da vardı. Mesela misafirhane olarak kullanılmış, savaş gösterileri yapılmış, şiir söylenmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) nikahların mescitlerde ilan edilmesini istemiştir (Tirmizi, Nikah 6). Böylece camiler temel bir müessese haline dönüşmüşlerdir (Önkal ve Bozkurt, 2010, 54).

Bütün bu fonksiyonlarının yanında kuşkusuz caminin en önemli fonksiyonlarından biri de eğitim fonksiyonudur. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.) bir gün mescide girdiğinde cemaatin bir kısmını dua ve zikirle, bir kısmının ise ilimle meşgul olduklarını görmüş, her iki grubun da hayır üzere olduklarını ifade ettikten sonra; “Ben ancak bir muallim olarak gönderildim.” diyerek ilimle uğraşanların yanında yer almıştır (Müslim, Talak 29). Hz. Peygamberin (s.a.s.) bu tutumu caminin eğitim fonksiyonu öne çıkarmaktadır. Zaten onun mescidi erkek-kadın ayrımı olmaksızın bütün sahabe için bir okul görevi üstlenmiştir (Yazıcı, 2012, 25). Hz. Peygamber (s.a.s.) mescidi ve okul denince, akla şüphesiz Ashab-ı Suffe gelmektedir. O dönemde Mescidi Nebi’de kalan ve kendilerine Suffe Ashabı denilen bir grup öğrenci vardı. Sadece, ders görür, Kur’an öğrenir ve yazarlardı. Bunlar genellikle sahipsiz, fakir kimselerdi (Davudoğlu, 1983, 105-106). Ancak aralarında sırf eğitim için, ticaret, zenaat ve tarım gibi işlerden çekilmiş varlıklı kimseler de mevcuttu (Önkal ve Bozkurt, 2010, 48). Suffe Ashabının, zaman ve şartlara bağlı olarak sayılarının değiştiği, toplamda da 400 civarında oldukları bilinmektedir. Mescidde eğitim gören Suffe Ashabı ilerleyen zaman içerisinde, İslamiyet’in farklı bölgelere yayılması ile beraber, ihtiyaç duyulacak olan yetişmiş insan gücüne cevap vermişlerdir (Yazıcı, 2012, 28).

Günümüzdeki cami eğitim fonksiyonları ise, yaygın eğitimi içerisinde değerlendirilen bir etkinliktir. Yaygın din eğitimi; örgün eğitim kurumlarında verilen din eğitimi ve öğretiminin dışında, halkı din konusunda aydınlatmak üzere çeşitli mekanlarda değişik kişilerce yapılan etkinliklerin tümüdür. Daha geniş bir ifadeyle yaygın din eğitimi, toplumun her kesiminden istekli insanlara dini bilgi veren, bireylere hayatı yorumlama becerisi kazandıran, ortak dini ve milli değerleri aşıl原因an, dinin kardeşlik, özveri, hoşgörü gibi meziyetlerini tanıtan, dini pratiklerin usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmesine yardımcı olan bir etkinliktir (Koç, 2001, 149). Yaygın din eğitiminin en kapsamlı bir şekilde uygulandığı yer camidir.

Cami, her yaşta ve her düzeydeki vatandaşların hiçbir şarta bağlı kalmaksızın hayat boyu bilgilendikleri bir eğitim-öğretim kurumudur. İslam toplumlarında eğitim-öğretim, kurumsal düzeyde ilk önce camide başlamıştır (Yılmaz, 2005, 47,48).

Günümüzde yaygın din eğitimi bağlamında ele alınan cami eğitiminin, Hz. Peygamber (s.a.s.) dönemine kıyasen bir daralma yaşadığı ortadadır. Her ne kadar hutbe, vaaz, yaz kursları, sohbetler, akşam kursları gibi etkinliklerle cami eğitimi çalışmaları yapılıyor olsa da bu çalışmaların yeterli geldiğini söylemek güçtür. İletişim ve teknoloji alanında önemli gelişmelerin yaşandığı günümüzde toplum bireylerinin ilgi, istek ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması, cami eğitiminin kapsamının genişletilmesi gerekir. Yani, camilerin daha ziyade ibadet amaçlı standart yapısının aşılması, genç-yaşlı, kadın-erkek bütün Müslümanlar tarafından bir çeşit halk eğitimi hizmetinin alınabileceği bir özelliğe sahip olması önemlidir.

1.2. Cami Eğitimi ve Gençler

Gençlik dönemi insan hayatında birçok değişimin meydana geldiği çok önemli bir devredir. Bu dönem, kişinin o güne kadar aile başta olmak üzere değişik kaynaklardan aldığı eğitim sonucu fikri, dini ve ahlaki değerleri mantık süzgecinden de geçirerek benimsediği, kendi hayat felsefesini oluşturduğu çok önemli bir dönemdir. Bu nedenle, insanın kişiliğinin oluşmasında kendinden sonra gelen dönemlere kaynaklık eden bir etkiye sahiptir. Gençlik her bakımdan bir seçim yapma; öğrenim, meslek, dünya görüşü, siyaset, din vb. hayati konularda kararlar vermeyi gerektiren bir süreç olarak yaşanır. Dolayısıyla bir gencin başa çıkmak zorunda olduğu zihinsel, duygusal, ahlâki ve toplumsal sorunların çokluğu ve yoğunluğu, birçok olumsuz hayat deneyimi yaşanmasını kaçınılmaz kılar. Bu da beraberinde her tür değişim ve dönüşüme açık kaygan bir zeminin ortaya çıkmasına yol açar (Hökelekli ve Çayır, 2006, 26). Dolayısıyla gençlik dönemi kişinin hayatında çok önemli olmakla beraber, birçok sıkıntılı süreçleri de bünyesinde barındırabilen hassas bir dönemdir.

Böylesine önemli ve hassas bir dönemde gençlerin sorunlarını çözmede birçok kurumla beraber camilere de önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu sorumlulukların başında gençlerin cami eğitim hizmetlerinden gereği gibi yararlanmalarını sağlamak gelmektedir. Cami hizmetlerinden yeterince faydalanamayan gençlerin imani, ameli ve ahlaki birçok sorunla da baş başa oldukları bir gerçektir. Bu sorunların ulaşılmış olduğu boyutu görmek açısından Mak Danışmanlık tarafından yapılan "Türk Toplumunun Din ve Dini Değerlere Bakışı" adıyla yaptırdığı araştırmaya bakmak kafi gelecektir. 5400 kişi ile yüz yüze görüşme yöntemi ile yapılan araştırmasının sonuçlarına göre, "Allah'ın varlığına, birliğine bizi yaratıp yaşattığına inanıyor musunuz?" sorusuna yüzde 6'lık bir grup, "Evet, Allah'ın sadece varlığına bizi yarattığına inanıyorum ama her şeye karışacağını düşünmüyorum" diye cevap veriyor. Yüzde 4, "Hayır, Allah'a inanmıyorum" derken, yüzde 4 soruya cevap vermiyor ya da kararsız olduğunu belirtiyor. "Kuran'ı kerim ve diğer kitapların vahiyle geldiğine inanıyor musunuz?" sorusuna yüzde 14 "Hayır, inanmıyorum" cevabını verirken, bu soruya cevap vermeyen ya da kararsız olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 10 (www.makdanismanlik.org.tr, Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2017). Bu araştırma sonuçlarından hareketle Coşkun şu tespitlerde bulunuyor: "Bu durum özellikle gençler arasında din karşıtı akımların dikkate değer bir artış kaydettiğini gösteriyor. Zaten etrafa şöyle bir göz attığımızda, bilhassa genç kuşakların İslami-ahlaki değerler sistemine karşı ilgisiz, hatta mesafeli bir dünya görüşüne meylettikleri gerçeğiyle karşılaşılıyor (Coşkun, 2017, 12-13)."

Bu bilgilerden hareketle gençlere sunulan din hizmeti kapsamında, cami eğitim faaliyetlerinin gözden geçirilmesi ve yeni yaklaşımların ortaya konulmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

1.3. Cami Gençlik Buluşmaları

Gerek cami eğitim fonksiyonlarının günümüzde yaşadığı daralma, gerekse imani, ahlaki birçok sorunla baş başa olan gençlerin, cami eğitiminden gereği gibi yararlanamamaları, cami eğitim faaliyetlerinde yeni arayışları beraberinde getirmiştir. Zira hızla değişen, dönüşen toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek adına, sunulan hizmetlerde de yeni yaklaşımların ortaya çıkması kaçınılmaz ve zaruridir. Ortaya çıkan bu yeni yaklaşımlardan birisi de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından uygulanmaya başlanan "Cami Gençlik Buluşmalarıdır".

2016 yılından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından temelleri atılmaya başlanan cami gençlik çalışmalarını Din Hizmetleri Genel Müdürü Yaşar Yiğit şöyle anlatıyor: "Gençler evini, yurdunu, okulunu sahipleniyor. İbadet ettiği mekânı da sahiplenmelerini istiyoruz. 85 bin cami var, gençlik kolları 45 bin merkez camide oluşturulacak. Gençlik kolu kurulan camilerde imkânlar dâhilinde gençlerin kullanacağı özel alanlar oluşturulacak. İlk etapta bin 500 camimizde altyapı çalışmaları tamamlandı. İnşallah 2021'e kadar 20 bini aşkın merkez camimizde bu yapılmayı temin edebiliriz (Gazete Habertürk, 22 Ekim 2016)... "Bu arada; Diyanet Teşkilatımızın son yıllarda Cami Gençlik Kolları ve kütüphaneleri oluşturduğunu, Gençlik

Eğitim Merkezleri açtığını, çalışan gençlikle ilgili özellikle iş ahlakı ve âhîlik merkezli sohbetler ve dezavantajlı gençlik gruplarına yönelik eğitim faaliyetleri düzenlediğini, gerek TDV üniversite ev ve yurtlarına ve gerekse KYK'lara manevi rehberler atadığını ve bütün bu çalışmaların gençliğimize sahip çıkma ve onları namaz ve cami ile buluşturma amacına hizmet noktasında önemli olduğunu biliyoruz (Yeni Akit Gazetesi, 08 Ocak 2019)."

Bütün bu aktarılanlar, 2016 yılından beri ülke genelinde cami gençlik çalışmalarının yürütülmeye çalışıldığı göstermektedir. Özellikle de Ümraniye Müftülüğü tarafından yapılan çalışmaların, diğer bölgelerde yapılan çalışmalara kıyasla bir adım önde olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Ümraniye Müftülüğü Hacı Ömer Karagül cami imam hatibi ve aynı zamanda Ümraniye cami gençlik koordinatörü (il ve ilçelerde gençlik çalışmalarını koordine etmek üzere görevlendirilen Diyanet İşleri Başkanlığı personeli) Şükrü Şahin'in 2016 yılında yaptığı açıklamalar önemlidir: "Ümraniye İlçe Müftüsü Sayın İlyas Yılmaztürk, Safranbolu'da ilk gençlik kollarını kuran müftüdür. Aynı projeyi Ümraniye'de uygulamaya çalışması bizim için önemlidir. Büyük özveri ve gayretle bu projenin Ümraniye ilçesindeki bütün camilerde hayata geçirilmesi için uğraşılıyor... Şu ana kadar 35 camide gençlik kolları kuruldu. Ümraniye'de 5 ay içerisinde tüm camilerde gençlik kollarının kurulmasını amaçlıyoruz (www.dinbirsene.org.tr Erişim Tarihi 08 Temmuz 2018)."

Bu gün gelinen noktayı ise Şahin, yapılan görüşme neticesinde, şöyle anlatıyor: "Şu anda 80 camimizde cami gençlik çalışmaları yürütülüyor. Proje kapsamında çeşitli kültürel aktiviteler düzenleniyor, camii gençlik buluşması yapılıyor, camiler arası spor, gezi ve piknik gibi çeşitli kültürel aktiviteler düzenliyoruz. Ayrıca Ümraniye Müftülüğü Cami Gençlik Derneği kurduk. Bu dernek vasıtasıyla yardım kampanyaları vs. hizmetleri yapmayı hedefliyoruz. Zaman zaman da çeşitli illerden yapılan davetler üzerine projenin tanıtımı için ziyaretlerde bulunuyoruz."

Cami gençlik buluşmalarının son yıllarda önem kazandığı, Ümraniye Müftülüğü'nün de bu projeye büyük katkılar sunduğu görülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma deseni içinde yer alan, temellendirilmiş kuram yönteminden faydalanılmıştır. Bu kuram en iyi biçimde verilerden kuram türetme amacı taşıyan bir araştırma stratejisi olarak tanımlanabilir. Temellendirilmiş kuramın ana fikri, kuramın verilerden tümevarımsal olarak geliştirileceğidir. Temellendirilmiş kuram yaklaşımında, önceden hiçbir kuramla işe başlanmaz, araştırma öncesinde sınanmak üzere hipotezler oluşturulmaz. Kuram geliştirme amaçlanarak açık bir kafayla işe başlanır (Punch, 2005, 155-161).

Bu yöntem çerçevesinde veri elde etmek için görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda "Cami Gençlik Buluşmalarına" önemli katkılar sunmuş olan Ümraniye Müftülüğü seçilmiş ve müftülük bünyesinde görev yapan 10 din görevlisine görüşme formu ile aşağıda yer alan sorular sorulmuştur:

1. Cami gençlik projesini nasıl tanımlarsınız? Sizce bu projenin kapsamı ve hedefleri nelerdir?
2. Türkiye'de din eğitimi hususunda gerek MEB (zorunlu din dersleri, seçmeli Siyer-i Nebi, Kur'an-ı Kerim dersleri ile), gerekse DİB (Yaz Kur'an Kursları, vaazlar, hutbeler vs.) faaliyetlerde bulunmaktayken, sizce bu projeye neden ihtiyaç duyulmaktadır? Alandaki hangi eksiklikler projeyi gerekli kılmaktadır?
3. Proje kapsamında gençlere ne hizmetler sunmakta, onlarla hangi faaliyetleri yürütmektesiniz? Gençlere sunduğunuz hizmetlerin diğer cami cemaatine sunduğunuz hizmetlerden farkları nelerdir?
4. Projede sunduğunuz hizmetlerden yararlanan gençler nasıl seçilmekte, projeye nasıl dahil olmaktadır? Gençlerin projeye karşı tutumları nasıl olmaktadır? Ayrıca projeye katılan gençlerde olumlu davranış değişiklikleri tespit edilebilmiş midir?
5. Proje faaliyetleri kapsamında ne tür zorluklarla karşılaştınız? (Diyanet, müftülük, cami fiziki yapısı, cemaatin bakışı, gençlere ulaşma vb. kaynaklı problemler oldu mu?). Karşılaştığınız problemlerin (varsa) çözümünü için neler önerirsiniz?

Görüşme formu ile elde edilen verileri nitel içerik analizine tabi tutulmuştur. Din görevlilerinin vermiş oldukları cevaplardan söylem ve temalara ulaşılmış ve sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde görüşme formu ile elde edilen veriler analiz edilmiş, söylem, söylem tekrarı (ST) ve temalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablolar halinde sunulup yorumlanmıştır.

3.1. Birinci soru kapsamında elde edilen bulgular:

Tablo 1:

Söylemler	ST	Temalar
Gençliğin dirilişi	4	Tanımlama
Gençliğin kendine gelişi	6	
Gençlere ulaşmak	8	
Etkili ve hızlı erişim	7	
Gençleri eğitmek	9	
Cami ile tanıştırmak	8	
Zararlı alışkanlıklardan korunma	10	Hedefler
Gözüllere girmek	6	
Milli gençlik	4	
Öz değerlere sahip gençlik	7	
Sorumlu genç	8	
Kararlı genç	8	
Beklentileri karşılamak	3	İmama bakış
Gözüllere girmek	6	

Din görevlilerinin görüşme formlarından elde edilen veriler çerçevesinde oluşturulan tabloya bakıldığında *tanımlama*, *hedefler* ve *imama bakış* temaları dâhilinde toplam 14 söyleme ulaşıldığı görülmektedir.

Tanımlama teması altındaki söylemlere bakıldığında, din görevlilerinin cami gençlik projesini, gençlere daha hızlı ve kolay ulaşmayı sağlayan ve onların eğitimine katkıda bulunan bir proje olarak tanımladıkları söylenebilir. G4'ün (görüşülen 4. din görevlisi) formunda yer alan şu ifade "projeyi özellikle din görevlilerinin gençlere ulaşabileceği etkili ve hızlı bir yöntem olarak tanımlarım." ulaşılan sonuca bir örnek olarak sunulabilir.

Hedefler teması altında yer alan söylemlere bakıldığında ise din görevlilerinin projeye verdikleri önem anlaşılmaktadır. Ulaşılan söylemler ile 24.01.2018 tarihinde Başkanlık onayı ile yürürlüğe giren Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Çalışmaları Yönergesi (DİBGÇY) arasında da ortak noktalar mevcuttur. Zira yönergede temel yaklaşımlar ve metodoloji başlığı altında yer alan şu ifadeler bahsi geçen ortak noktalara örnek olarak verilebilir: "Gençlerin; bilgi, ahlak, erdem, estetik, ruh güzelliği ve merhamet duygusuyla yetişmelerine, milletimizi bir araya getiren değerlerin, insani haslet ve faziletlerin nesilden nesle aktararak üretilmesine katkı sağlayacak; toplumun geleceğe umutla bakabilmesi için insani erdemlerle donatılmış, her yönden iyi yetişmiş, ruhen ve bedenen dinamik bir gençliğe sahip olmasını temin edecek bir yaklaşım benimsenir... Gençlerin sorumluluk sahibi olması, yeteneklerini geliştirmeleri, bilgiye, sanata ve güzel olan her şeye ilgilerinin canlı tutulması ..."

İmama bakış teması altında elde edilen söylemlere bakıldığında, projenin sadece ulaşılan gençlere değil, din görevlilerinin imajına da olumlu katkı yaptığı söylenebilir. G6'nın görüşme formunda yer alan şu ifadeler buna örnek olarak sunulabilir: "Toplumumuzun din görevlilerinden beklentileri oldukça fazla. Her sıkıntısını din görevlisi ile paylaşan kişilerin sayısı hiç de az değil. Böyle projeler sayesinde toplumun bütün kesimleri bizlerin gayretini de görmüş oluyor."

3.2 İkinci soru kapsamında elde edilen bulgular:

Tablo 2:

Söylemler	ST	Temalar
Dine uygun eğitim	2	Artılar
Samimi üslup (akademik olmayan)	6	
Esneklik	4	
Yakın temas	4	
Birliktelik	3	
Gönle dokunma	2	
Özel ilgi	6	
Özgüven aşılama	7	
Sosyal aktiviteler	9	

Sınırlı zaman	8	Eksiler
Resmi yaklaşım	9	
Sınav kaygısı	7	

Din görevlilerinin 2. soruya verdikleri cevaplardan elde edilen verilerden, artılar ve eksiler temaları altında toplam 12 söyleme ulaşılmıştır. Din görevlilerinin artılar teması ile ifade edilen söylemlerle projenin avantajlarını ortaya koydukları, eksiler teması ile ifade edilen söylemlerle de alandaki mevcut eksikliklere vurgu yapmaya çalıştıkları söylenebilir.

Artılar teması ile belirtilen söylemlerin DİBGÇY ile uyumlu olduğu aşikârdır. "...inanç ve ibadetin gençlerin ruh sağlığında oluşturacağı olumlu etkiler göz önünde bulundurulur... Sosyo-kültürel etkinliklerde ve gençler için oluşturulmuş ortamlarda onlarla nitelikli zaman geçirmek hedeflenir... Gençlere rol-model olma ve rehberlik yapma esas alınır...". Yönergede yer alan bu ve benzeri ifadeler elde edilen söylemlerle uyumluluk arz etmektedir.

Eksiler teması altındaki söylemlerle alandaki mevcut eksikliklere değinen din görevlileri, mevcut durumu fazla resmi ve katı bulmaktadırlar. G2'nin şu ifadeleri "Okularda ve diyanetin yaygın eğitim faaliyetlerinde dersler oldukça resmi ve saat olarak sınırlı oysa bu projede saat esnek, mekan esnek, öğretici esnek..." bu duruma iyi bir örnektir. Yine G9'un şu ifadeleri "bu projede sürekli temas, sürekli birliktelik ve gönle dokunma var. Ders geçme kaygısı, sınav telaşı, ödev vs. değil" projenin artıları ile alandaki eksiklikleri gösterme açısından önemli bir örnektir.

3.3. Üçüncü soru kapsamında elde edilen bulgular:

Tablo 3:

Söylemler	ST	Temalar
Ağabey-kardeş ilişkisi	3	Sosyalleşme
Yemek ikramları	8	
Sabah namazı buluşmaları	9	
Sohbetler	7	
Toplantılar	10	
Ev ziyareti	5	
Geniş vakit	4	
Çekici ortam	3	
Spor faaliyetleri	8	
Sosyal etkinlikler	10	
Başını okşama	4	Bireysel ilgi
Burs imkanı	2	
Gençlerin taleplerini dinleme	4	Özgüven
Gençlere ders anlatırma	3	

3. soruya verilen cevaplar çerçevesinde sosyalleşme, bireysel ilgi ve özgüven temaları kapsamında toplam 14 söyleme ulaşılmıştır.

Sosyalleşme teması çerçevesinde din görevlileri proje kapsamında yaptıkları faaliyetlere değinmişlerdir. DİBGÇY'e bakıldığında gençlik faaliyetlerinin ev, okul, yurt ve mahalleyi içine alacak şekilde yapılması gerektiği görülmektedir. Proje hakkında görüş bildiren din görevlilerinin ev ziyaretleri, toplantılar ve çeşitli faaliyetlerle yönergede belirtilen hususları kapsayan faaliyetlerde buldukları ortadadır. G2'nin görüşme formunda belirttiği şu husus buna örnektir: "Her perşembe öğrencilerimizin evlerini ziyaret ediyor, aileleri ile tanışıyoruz." Yine yönergede yer alan "alana yönelik etkili ve verimli çalışma yapabilmek için gençlerin ailesi ve okul idarecileri ile irtibat halinde olunur, ilgili süreçlere onların da dâhil olması sağlanır." ifadesi ile başarılı öğrenciye burs imkanı söylemi de yine örtüşmektedir. G7'nin "okullarında da başarı gösteren gençlere burs imkanı sağlamaya çalışıyoruz." ifadesi buna örnektir.

Sosyalleşme teması altında yer alan ağabey-kardeş ilişkisi, sabah namazı buluşmaları, yemekler, toplantılar vs. söylemler ile din görevlileri, gençlerle samimi bir ilişki kurduklarını belirtmişlerdir. G2'nin "gençlere sunduğumuz hizmetler daha samimi, onlarla daha fazla vakit geçiriyoruz." ifadeleri ile hem bu durum izah edilmiş, hem de gençlere sunulan hizmetlerin diğer cemaate sunulan hizmetlerden farkı ortaya konulmuştur.

Bireysel ilgi ve *özgüven* temaları kapsamında yer alan söylemlere bakıldığında bireysel ilgi ve öğrenci merkezli bir yaklaşımın temel alındığı söylenebilir. G3'ün belirttiği şu husus bireysel ilgiye ve öğrenci

merkezli bir yaklaşımın esas alındığına güzel bir örnektir: "...gençlere özgüven aşılması yapmalıyız. Aslanım, koçum benim, kanka gibi onların kullandığı ifadelerle muhabbeti arttırmalıyız." Yine DİBGÇY'e bakıldığında da "gençlik sohbetleri" başlığı altında bireysel ilginin öneminden ve öğrenci merkezli bir yaklaşımdan bahsedildiği görülmektedir. "Gençlerle birebir iletişimin hedeflendiği gençlik sohbetlerinde şu hususlara riayet edilir. Sohbetler gençlerin durumuna; ihtiyaç ve beklentilerine göre planlanır... Katılımcıların aktif olmasına, konuşulanları yorumlayıp tahlil edebilmesine imkân verilir... Kolaylaştırıcı, cesaret ve güven verici bir dil kullanılır... Muhatabın durumu dikkate alınarak kişinin ihtiyacı ve beklentisi doğrultusunda, sonuca birlikte ulaşılmaya çalışılır."

3. soru bağlamında elde edilen söylemler ışığında, her din görevlisi projeye büyük önem vermekte, projenin gerekli kıldığı sosyal aktiviteleri yapmakta, bütün bu faaliyetleri bireysel farklılıkları dikkate alarak ve öğrenci merkezli bir yaklaşımla sunmaktadırlar. Ancak her din görevlisinin kendi görev alanında, kendi programını uyguladığı da görülmektedir. Proje kapsamında faaliyet gösteren din görevlileri arasında ortak bir programdan bahsetmek mümkün değildir. DİBGÇY'de yer alan "çalışma programı" başlığı altında "Başkanlık tarafından alana özgü, müfredatlı çalışma programları hazırlanır. Müftülükler tarafından yerel şartlar göz önünde bulundurularak hazırlanacak çalışma programlarında, Başkanlığın genel çalışma programları esas alınır." ifadeleri yer almaktadır. Başkanlık tarafından henüz bir çalışma programı hazırlanmamakla beraber adı geçen yönerge ile uygulamaya ilişkin ana esaslar belirtilmiştir. Ayrıca yönergede geçtiği üzere müftülüklerce de bir çalışma programı hazırlanmadığı için bu konuda alanda bir boşluk olduğu görülmektedir. Dolayısıyla sahada faaliyet gösteren din görevlileri arasında bir program birlikteliği mevcut değildir. Projenin daha sağlıklı yürütülebilmesi için, konunun uzmanları tarafından, yönergede adı geçen çalışma programının hayata geçirilmesinde yararlı olacağı söylenebilir.

3.4.Dördüncü soru kapsamında elde edilen bulgular:

Tablo 4:

Söylemler	ST	Temalar
Duyuru yapma	7	Davet
Gönüllülerden yararlanma	9	
Arkadaş, ev ziyareti	6	
İhl öğrencileri	4	
Başarılı öğrenciye yönelme	7	
Başarısız öğrenciye yönelme	2	
Zamanla kaynaşma	8	Tutum
Aktivitelere katılım	9	
Öğrenmeye istiyak	6	Değişimler
Din görevlilerine olumlu bakış	7	
Mesleğe değer verme	8	
Sorumluluk bilinci	10	

Görüşme formları neticesinde 4. Soruya verilen cevaplardan *davet, tutum ve değişimler* temaları kapsamında toplam 12 söyleme ulaşılmıştır.

Davet teması çerçevesinde din görevlileri gençlerin projeye nasıl dâhil olduklarını izah etmişlerdir. Söylemlere bakıldığında projeye katılımın gönüllülük esaslı üzere olduğu söylenebilir. G2'nin, "Önce projenin duyurusunu yaptık, ev ziyaretlerinde anlattık. Önce üç kişi geldi, daha sonra onların da arkadaşları katıldı" ifadesi ile G6'nın "mahalledeki İHL öğrencilerini ilk olarak projeye dahil ettim, daha sonra onların arkadaşları vasıtasıyla..." ifadesi gençlerin projeye nasıl dahil olduklarını açıklamaktadır. Ayrıca görüşme yapılan din görevlilerinden 7 tanesi başarılı öğrencilere yöneldiklerini söylerken, 2 din görevlisi ise başarısız öğrencilere yöneldiklerini söylemişlerdir. Başarısız öğrencilere yöneldiğini belirten G3'ün "herkes kaliteli talebeleri hedef kitlesi yapmış, biz tam tersi başarılı olmayanlara yönelip başarılı olmaları için katkı yapmalıyız." ifadeleri bunu ortaya koymaktadır.

DİBGÇY'ye bakıldığında "Başkanlık personeli tarafından bu Yönerge kapsamında yürütülecek her türlü manevi rehberlik ve din hizmeti, talep doğrultusunda ve tamamen gönüllülük esasına göre sunulurken..." ifadeleri ile projenin gönüllülük esasına dayandığı ortaya konulmuştur. Bu durum da din görevlilerinin yaklaşımı ile paralellik arz etmektedir.

Davet teması kapsamında gençlerin projeye nasıl dahil oldukları anlatılmaya çalışıldı. Buna göre gençlerin çoğunlukla cami hizmetlerinden yararlanan yetişkinlerin yakınları oldukları veya bizzat cami hizmetlerinden yararlanan gençler oldukları sonucuna ulaşıldı. Dolayısıyla cami hizmetlerinden yararlanmayan kimselerle, bu hizmetlerden yararlanmak istemeyen farklı inanç ve görüşteki kimselerin bu

projenin hedefinin dışında kaldıkları aşıkardır. Ancak DİBGÇY'nin amaç ve kapsamını belirten "Bu Yönergenin amacı Diyanet İşleri Başkanlığınca gençlik çalışmaları kapsamında toplumun bütün kesimlerine sunulacak hizmetlere ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Bu Yönerge, toplumun bütün genç kesimlerine sunulacak Başkanlık hizmetlerini kapsar." şu ifadeler, projenin kapsamında hiçbir düşünce veya grubun dışarıda bırakılmaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda projenin her görüşten genci içine alacak şekilde kapsayıcı olmasında, aynı zamanda da her kesimin ilgisini çekecek şekilde cazibedar hale getirilmeye çalışılmasında yara vardır denilebilir.

Tutum teması kapsamında da projeye dâhil olan gençlerin zaman içinde projeye karşı takındıkları tavırlar ortaya konulmuştur. Bu bağlamda gençlerin aktivitelere katılmak suretiyle, zamanla projeye ısındıkları ifade edilmiştir. G2'nin "gençler önce biraz sıkıldılar, hemen alışamadılar. Ancak piknik, çay, sohbet fasılları hoşlarına gitti, böylece ısındılar." ifadeleri bu duruma örnek olarak verilebilir.

Değişimler teması çerçevesinde din görevlileri, projeye katılan gençlerde görmüş oldukları olumlu değişimleri izah etmeye çalışmışlardır. Bütün din görevlilerinin sorumluluk söylemine yer vermiş olmaları, projenin sorumluluk bilinci kazandırmada etkili olduğunu göstermektedir. Yine G2'nin "...dini sorular artmaya başladı...Kur'an öğrenme istekleri arttı." ifadeleri ile G7'nin "din görevlilerine karşı tutumlarının değiştiğini düşünüyorum. Sadece maaş alan biri olmadığını anladılar, bu meslek gözlerinde değerli olmaya başladı." ifadeleri diğer söylemlere örnek olarak verilebilir.

3.5. Beşinci soru kapsamında elde edilen bulgular:

Tablo 5:

Söylemler	ST	Temalar
Fiziki problemler	10	Olumsuzluklar
Maddi sıkıntılar	3	
Derneklerin olumsuz yaklaşımı	4	
Yaşlı cemaatin tutumu	6	
Sınıf	10	Talep
Sosyal etkinlik alanı	10	
Bilinçlenme	7	

5. soru kapsamında olumsuzluklar ve talep temaları bağlamında 7 söyleme ulaşılmıştır. Din görevlileri olumsuzluklar teması ile mevcut uygulamalar esnasında karşılaştıkları problemlere değinmişlerdir. G10'un "cami cemaati ortama soğuk, gençlerle pek anlaşamıyorlar." ifadesi ile G5'in "maddi harcamalardan dolayı dernek bu işte pek sıcak bakmıyor." ifadesi karşılaşılan zorluklara örnek olarak verilebilir.

Talep teması altındaki söylemlere bakıldığında aslında bütün görevlilerin fiziki imkânsızlıklardan şikayetçi oldukları ve bu sorunların çözülmesini istedikleri görülmektedir. G6'nın "fiziki alt yapı sorun... yeni yapılan her cami müstemilatında mutlaka oyun parkı, salon, sınıf olmalı." ifadeleri buna örnektir. Yine DİBGÇY'de yer alan "camilerin uygun bölümleri gençlerin namaz vakitleri dışında da bir araya gelebilecek ve gençlik çalışması yürütülebilecek şekilde düzenlenir." ifadeleri ile din görevlilerinin görüşleri arasında uyum söz konusudur. Bu bağlamda, projenin daha sağlıklı yürütülmesi açısından, belirtilen fiziki problemlerin çözülmesi önem arz etmektedir.

Ayrıca din görevlilerinin müftülükten bahsederken, G2'nin belirttiği gibi "müftülük projeye gayet destek verdi." ifadelerine benzer şekilde bahsetmeleri, projenin yürütülmesi açısından olumlu bir durumdur.

4.SONUÇ

Camiler, İslam tarihi boyunca toplu ibadet etme yeri olmalarının yanında birçok fonksiyonu icra etmişlerdir. Günümüzde ise camilerin fonksiyonlarında bir azalma, hedef kitlesinde ise bir daralma olduğu bilinmektedir. Değişen bu şartlar, cami hizmetlerinde yeni arayışları zaruri kılmıştır. "Cami Gençlik Buluşmaları" bu arayışlar çerçevesinde, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2016 yılından beri uygulanmaya çalışılan bir projedir.

"Cami Gençlik Buluşmalarını" konu alan bu çalışmada, bu uygulamanın ne olduğu, faaliyetlerinin neleri kapsadığına ilişkin sorulara cevaplar aranmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda faaliyetleri yürüten din görevlileri ile görüşmeler yapılmış, elde edilen bulgular neticesinde de şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Projede yürütülen bütün faaliyetler gönüllülük esasına dayanmaktadır. Projeye dahil olan din görevlileri, öğrenciler, öğrenci velileri projeyi önemsemekte ve projeye sahip çıkmaktadır. Bunun yanında müftülük başta olmak üzere, yardımcı istenen kurumlar (belediye, kaymakamlık vs.) projeye destek olmaktadır.

Proje kapsamında sunulan hizmetlerde öğrenci merkezli bir yaklaşımın olduğu görülmüştür. Projenin gençlere ulaşmada kolaylıklar sunduğu, samimi ve içten bir ilişki kurulmasına katkı sağladığı, yapılan faaliyetlerin öğrencilerin sosyalleşmesine, özgüvenlerinin artmasına olumlu katkılar sunduğu belirtilmiştir. Ayrıca din görevlileri, projenin din görevlisi imajına olumlu katkı yaptığına inanmaktadırlar.

Projenin yürütülmesinde din görevlileri en çok fiziki yetersizlikten dert yanmışlardır. Bu bağlamda camilerde gençlik merkezi olarak kullanabilecekleri yerlerin olmayışı, beraberinde bir kısım yaşlı cemaatin olumsuz tavırları sorun teşkil etmektedir. Buradan hareketle, özellikle yeni inşa edilen camilerde gençlik merkezi olarak kullanılacak yerlerin ayrılması bu sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır. Yine faaliyetler kapsamında sunulan hizmetler için ayrılmış bir bütçe olmayışı da birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Büyük oranda din görevlilerinin şahsi gayretleri ve müftülüğün katkıları ile yürütülen bu faaliyetler için bir bütçe tahsis edilmesinde de yarar vardır.

Projeye dâhil olan her din görevlisinin kendi görev alanında, kendi programını uyguladığı görülmektedir. Bu bağlamda din görevlileri arasında ortak bir programdan bahsetmek mümkün değildir. Projenin daha sağlıklı yürütülebilmesi için, konunun uzmanları tarafından, ortak bir programın hayata geçirilmesi zorunludur.

Projeye dâhil olan gençlere bakıldığında, çoğunlukla cami hizmetlerinden yararlanan yetişkinlerin yakınları oldukları veya bizzat cami hizmetlerinden yararlanan gençler oldukları görülmüştür. Dolayısıyla cami hizmetlerinden yararlanmayan kimselerle, bu hizmetlerden yararlanmak istemeyen farklı inanç ve görüşteki kimselerin bu projenin hedefinin dışında kaldıkları sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda projenin her görüşten genci içine alacak şekilde kapsayıcı olmasında, aynı zamanda da her kesimin ilgisini çekecek şekilde cazibedar hale getirilmeye çalışılmasında yarar vardır.

KAYNAKÇA

- Altuntaş, Halil-Şahin, Muzaffer (2006). *Kur'an-ı Kerim Mealî*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Coşkun, İbrahim (2017). Günümüzde Deizm, Ateizm ve Nihilizmi Doğuran Sebepler. *Diyanet Aylık Dergi*, S. 320, s. 12-13.
- Davudoğlu, Ahmed (1983). *Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi*. İstanbul: Sönmez Neşriyat.
- Hökelekli, Hayati-Çayır Celal (2006). Gençlerin Din Değiştirip Hıristiyan Olmasında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkenler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 15/1, s. 26.
- Koç, Ahmet (2001). Diyanet İşleri Başkanlığı ve Yaygın Din Eğitimi. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, S. 8, s. 149.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. Haccac (1413/1992). *el-Câmiü's-Sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Önkal, Ahmet-Bozkurt, Nebi (2010). Cami. *TDV İslam Ansiklopedisi*. (c.7, ss. 46-56), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Punch, Keith F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Çev. D. Bayrak, H.B. Arslan, Z. Akyüz. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Taşgetiren, Ahmet (2012). Mescid, Cemmat, Ümmet. *Cami Yazıları*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Tirmizî, Ebü İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi (1413/1992). *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Yazıcı, Nesimi (2012). Bir Eğitim-Öğretim Kurumu Olarak Cami. *Cami Yazıları*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Yılmaz, Hüseyin (2005). *Camilerin Eğitim Fonksiyonu*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Yılmaz, Hüseyin (2007). Hz. Peygamber Döneminden Günümüze Kadınlar ve Cami Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, S. 5(14), s. 107-130. <http://www.dinbirsene.org.tr/din-bir-sen-cami-genclik-kollari-projesini-destekliyor/> Erişim: 08.07.2018.
- <https://hukukmusavirligi.diyane.gov.tr/Documents/Diyanet-isleri-baskanligi-genclik-calismalari-yonergesi/> Erişim: 07.08.2017
- <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1313668-2021e-kadar-20-bin-camide-genclik-kolu/> Erişim: 22.10.2016.
- <http://www.makdanismanlik.org/turkiyede-toplumun-dine-ve-dini-degerlere-bakisi/> Erişim: 09.07.2017.
- <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/abdullah-yildiz/genclik-namaz-ve-cami-27066.html/> Erişim: 08.01.2019.